
De woningbehoefte van Klarenbeek

Een demografische verkenning

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij RIGO. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. RIGO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

De woningbehoefte van Klarenbeek

Een demografische verkenning

Opdrachtgever

gemeente Apeldoorn

Auteurs

André Buys

Petra Burger

Rapportnummer

P23210

Uitgave

augustus 2012

Inhoud

1	Samenvatting	1
2	Waarom, wat en hoe?	2
3	De bevolking van Klarenbeek	3
4	Blik in de toekomst	5
4.1	Trendscenario	
4.2	Eilandscenario	
4.3	Scenario's met alternatieve migratie	
5	Vertaling naar de woningbehoefte	9

1 Samenvatting

Op verzoek van Gemeente Apeldoorn heeft RIGO een verkenning verricht naar de woningbehoefte in de kern Klarenbeek, inclusief het deel van Klarenbeek op het grondgebied van de gemeente Voorst en inclusief het buitengebied. In 2012 gaat het daarbij om 3.112 inwoners en naar schatting 1.184 huishoudens. Onder woningbehoefte verstaan we de netto uitbreiding van de woningvoorraad die nodig is om de te verwachten toename van het aantal huishoudens te accommoderen.

Omdat de toekomst per definitie onzeker is, is gewerkt met scenario's. De grootste onzekerheid is gelegen in de migratie. De afgelopen jaren zijn er meer mensen uit Klarenbeek vertrokken dan zich hebben gevestigd. Als deze trend wordt doorgetrokken (**trendscenario**), zal het aantal inwoners tot 2030 evengoed nog iets toenemen als gevolg van natuurlijk ontwikkeling. De vergrijzing zorgt er bovendien voor dat huishoudens gemiddeld kleiner worden, zodat er steeds meer woningen nodig zijn om hetzelfde aantal mensen te huisvesten. Wel zal de groei op den duur afvlakken onder invloed van toenemende sterfte. In het trendscenario is sprake van een woningbehoefte van gemiddeld 7 per jaar tot en met het jaar 2020 en nog gemiddeld 5 per jaar in de periode 2021-2030. Dit mag worden beschouwd als een minimum.

Wanneer de invloed van de migratie geheel wordt uitgeschakeld (**eilandscenario**), komt de woningbehoefte hoger uit, namelijk gemiddeld 10 per jaar tot en met 2020 en 7 in het volgende decennium. Dit enigszins theoretische scenario wordt wel beschouwd als de 'eigen behoefte', omdat de demografische ontwikkeling daarbij niet wordt beïnvloed door de buitenwereld.

Nog hoger komt de behoefte uit wanneer wordt verondersteld dat de inwoners van Klarenbeek in de toekomst minder snel geneigd zullen zijn te vertrekken dan in het recente verleden (**minder vertrek scenario**). Dit is geen onredelijke veronderstelling. Juist het gebrek aan woningbouw zal hebben bijgedragen aan het vertrekoverschot; dat hoeft niet model te staan voor de toekomst. *Met 10% minder vertrek komt de woningbehoefte op gemiddeld 12 per jaar tot en met 2020 en op 9 per jaar in 2021-2030.* Dit komt neer op een behoefte aan 120 woningen in de komende 11 à 12 jaar.

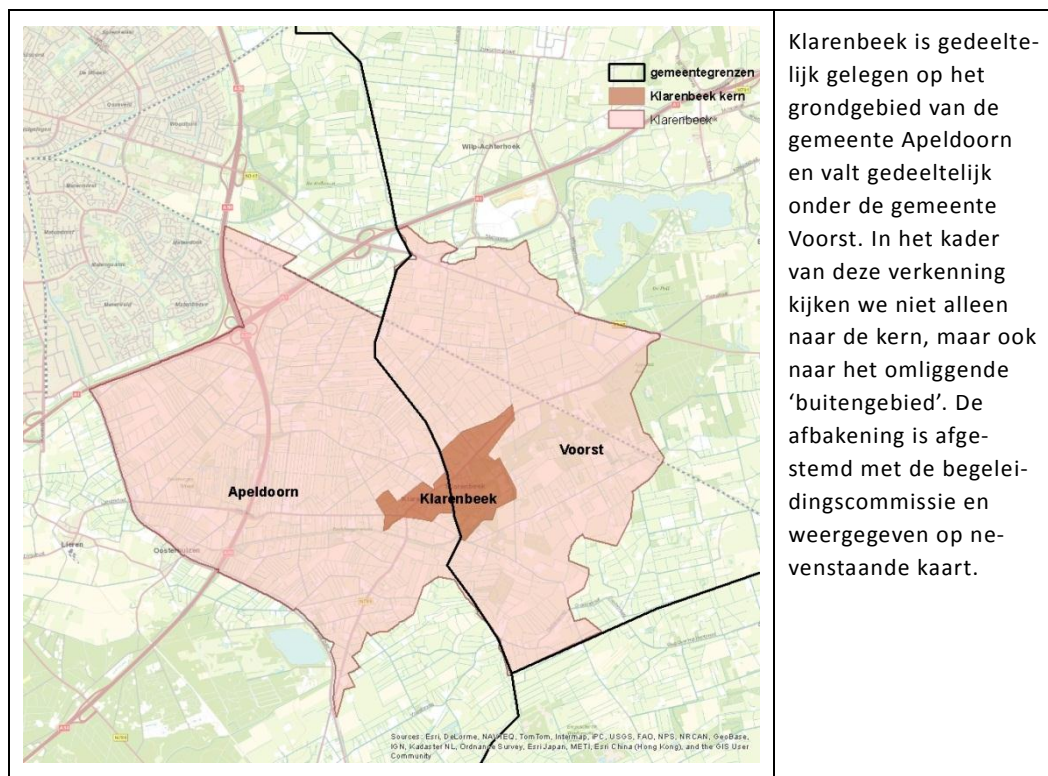
Dit laatste scenario mag worden beschouwd als maximum. Een dergelijke woningproductie zou al een trendbreuk zijn met het verleden. Nog meer bouwen zou wellicht markttechnisch wel haalbaar zijn, maar kan niet meer worden beschouwd als Klarenbeekse behoefte. Minder vertrek uit Klarenbeek betekent ook dat omliggende plaatsen minder vestigers uit Klarenbeek tegemoet mogen zien. Enig afstemming van lokale bouwambities op hoger schaalniveau is dan ook zeer aan te bevelen. Mensen kunnen immers maar op één plek tegelijk wonen.

2 Waaron, wat en hoe?

Aanleiding voor deze verkenning

In Klarenbeek heeft de woningproductie een tijdlang op een laag pitje gestaan, maar zijn nu weer plannen in ontwikkeling. De gemeente Apeldoorn is beducht voor overaanbod. Realisatie van veel woningen in betrekkelijk korte tijd zou wel eens meer kunnen zijn dan de lokale markt kan opnemen. In dat geval zouden afzetproblemen kunnen ontstaan, niet zozeer van de nieuwe woningen, maar vooral ook in de bestaande voorraad in Klarenbeek zelf en in omliggende plaatsen.

Na de zomer van 2012 zal een discussie worden gevoerd over de bouwprogrammering in Klarenbeek. Teneinde daarin een weloverwogen standpunt te kunnen innemen, heeft de gemeente RIGO gevraagd om een onafhankelijke verkenning uit te voeren naar de te verwachten ontwikkeling van de woningbehoefte in Klarenbeek.



Een demografische verkenning

Onderzocht is de woningbehoefte van Klarenbeek in kwantitatieve zin. Hieronder verstaan we de netto uitbreiding van de woningvoorraad die benodigd is om de verwachte toename van het aantal huishoudens op te vangen. In essentie komt dit neer op een demografische verkenning: hoe veel extra huishoudens mogen we verwach-

ten? Omdat de toekomst per definitie onzeker is, is daarbij gerekend met varianten in aannamen, ofwel scenario's. De horizon is gelegd in het jaar 2030. In de conclusies wordt ook een tussenstap gemaakt in 2020.

Er is niet gekeken naar de aard van de woningbehoefte, noch naar de kwaliteiten van locaties en nieuwbouwplannen, voor zo ver daar al iets over bekend is. Het is de verantwoordelijkheid van de bouwers om plannen te ontwikkelen die in prijs en kwaliteit aansluiten bij de vraag uit de markt.

3 De bevolking van Klarenbeek

Alvorens naar de toekomst te kijken, is het van belang een blik te werpen op de huidige bevolking en op recente ontwikkelingen. De toekomst is namelijk onzeker, maar de huidige situatie is een hard gegeven. Bovendien vormt de bevolking anno 2012 een belangrijk uitgangspunt voor de toekomstige ontwikkelingen. Veel van de huidige inwoners zullen er in de toekomst ook nog zijn, alleen dan een dagje ouder. Als er iets met zekerheid is te voorspellen dan is het dat mensen die niet overlijden of vertrekken ieder jaar een jaar ouder worden.

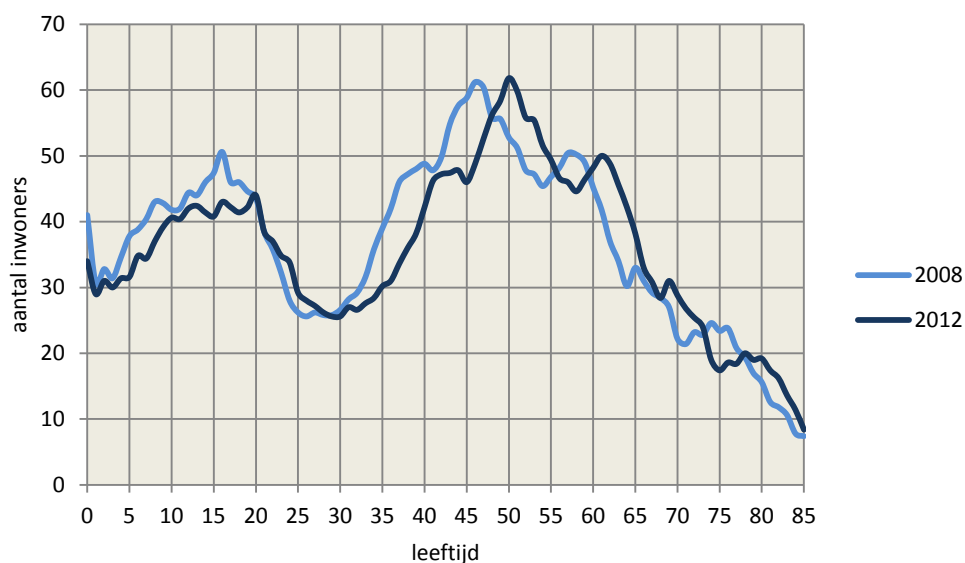
Als we kijken naar de leeftijdsopbouw van Klarenbeek (figuur 1), dan zien we een piek rond de vijftig en een soort hoogvlakte in de tienerleeftijden.¹ Hierin zijn 'gevorderde' gezinnen (met oudere, nog thuiswonende kinderen) te herkennen. Er zijn betrekkelijk weinig twintigers en ook niet zo veel jonge kinderen. Ten opzichte van vier jaar geleden zijn de pieken vier jaar opgeschoven. In 2008 lag de hoogste top nog bij 46 (thans 50). We kunnen de bevolking van middelbare leeftijd als het ware vier jaar ouder zien worden. Als al deze mensen van rond de vijftig in Klarenbeek blijven wonen, wat heel waarschijnlijk is, kunnen we ook de vergrijzingspiek al zien aankomen. In de jongere leeftijden is het verhaal minder eenvoudig. Het aantal tieners is tussen 2008 en 2012 afgenomen, maar het aantal jonge twintigers is nauwelijks toegenomen. Dit kan alleen maar worden verklaard doordat er per saldo jongeren zijn vertrokken.

Dit brengt ons op het verschijnsel migratie. De bevolkingsontwikkeling van Klarenbeek wordt vooral in de jongere leeftijd sterk beïnvloed door migratie. De gemiddelde stromen van de afgelopen vier jaar zijn in beeld gebracht in figuur 2. Hoewel zich ook twintigers hebben gevestigd in Klarenbeek, zijn er nog veel meer vertrokken. Het beeld is duidelijk: de opgroeiende jeugd verlaat het dorp. Dit wordt enigszins gecompenseerd door een positief migratiesaldo onder dertigers en kinderen tot tien jaar (ofwel jonge gezinnen).

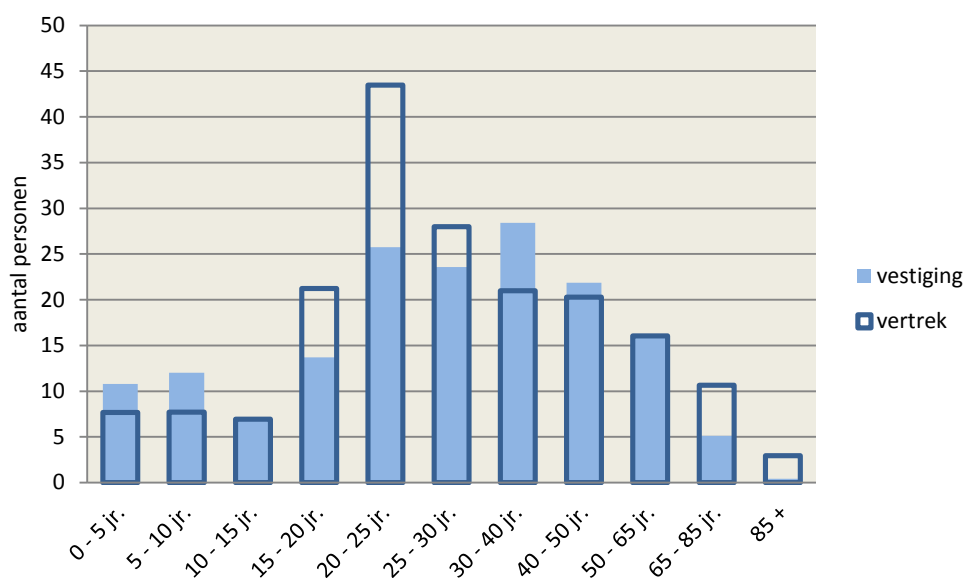
Het aantal vertrekkers, bij elkaar geteld, overtreft het aantal vestigers. Per saldo vertrokken er de laatste jaren gemiddeld jaarlijks 21 personen uit Klarenbeek.

¹ Tenzij anders vermeld hebben alle gegevens in deze rapportage betrekking op Klarenbeek als geheel, dus zowel het gedeelte behorend tot de gemeente Apeldoorn als het gedeelte behorend tot de gemeente Voorst. Alle gegevens zijn afkomstig uit gemeentelijke bronnen en bewerkt door RIGO.

figuur 1 *Bevolking van Klarenbeek naar leeftijd in 2008 en 2012*



figuur 2 *Migratie van en naar Klarenbeek, naar leeftijd, gemiddeld per jaar in de periode 2008-2011 (schatting op basis van gemeentelijke gegevens)*



4 Blik in de toekomst

Nu de uitgangssituatie en recente ontwikkelingen in beeld zijn, is het tijd om te zien wat de toekomst zal brengen. Omdat kijken in de toekomst altijd omgeven is met onzekerheid, hanteren we daarbij vier scenario's, die beogen een plausibele bandbreedte aan te geven. De scenario's verschillen van elkaar in aannamen ten aanzien van de migratie. Andere demografische parameters, zoals overlevingskansen en vruchtbaarheid, zijn in alle scenario's gelijk. Verschillen in migratie werken echter ook door in andere componenten; als veel jongeren vertrekken, scheelt dat een aantal jaren later ook in de geboorten.

Overigens gaat het in relatie tot de woningbehoefte niet zozeer om het aantal inwoners, maar om het aantal huishoudens. De stap naar huishoudens wordt in het volgende hoofdstuk gemaakt.

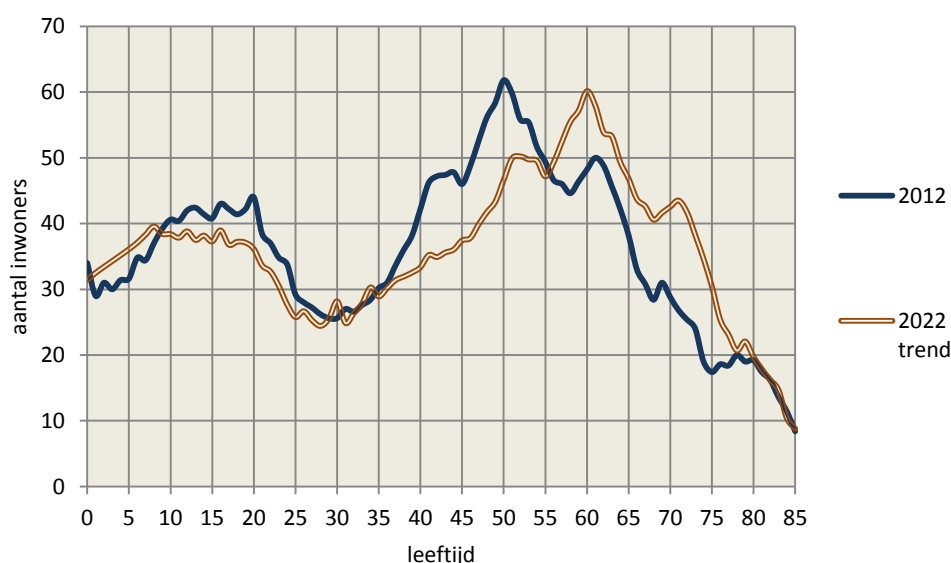
4.1 Trendscenario

Eén van de scenario's noemen we het **trendscenario**. Daarbij worden de migratiepatronen van de afgelopen jaren (zoals weergegeven in figuur 2) doorgetrokken naar de toekomst. Dat wil niet zeggen dat de migratie constant blijft. Er wordt gerekend met vertrekken. De kans op vertrek is sterk afhankelijk van de leeftijdsklasse. Jongeren zijn veel sterker geneigd te vertrekken dan ouderen. Dat betekent dat bij een vergrijzende (en vooral ontgroenende) bevolking het aantal vertrekkers op den duur hoe dan ook afneemt. Het demografische model houdt hier rekening mee.

Ook de vestiging verandert langzaam van karakter, onder invloed van veranderingen in de omgeving. Het is immers onwaarschijnlijk dat bijvoorbeeld het aantal vestigende jongeren op peil blijft als het aantal jongeren in de wijde omtrek afneemt. De ontwikkeling van de vestiging in het model loopt in de pas met de autonome bevolkingsontwikkeling in de provincie, die weer is afgestemd op de landelijke bevolkingsprognose van het CBS. Zo wordt voorkomen dat we ons rijk rekenen met vestigers die uit het niets moeten komen.

In figuur 3 is te zien waar het trendscenario op uit komt in het jaar 2022. Het jaar 2022 is gekozen ter illustratie, omdat het precies tien jaar in de toekomst ligt. De piek van rond de vijftig uit 2012 zal nog weer tien jaar zijn opgeschoven, evenals andere pieken en dalen in de hogere leeftijden. Het aantal dertigers blijft ongeveer op het huidige peil, het aantal tieners en jonge twintigers zal verder afnemen. In totaal zal het aantal inwoners in 2022 slechts 45 hoger uitkomen dan in 2012. In het volgende hoofdstuk zal het totale kwantitatieve effect van de scenario's nog aan de orde komen, ook voor andere peiljaren dan 2022.

figuur 3 Bevolking van Klarenbeek in 2012 en in 2022 bij doortrekken van de migratiepatronen van de afgelopen jaren (trendscenario)



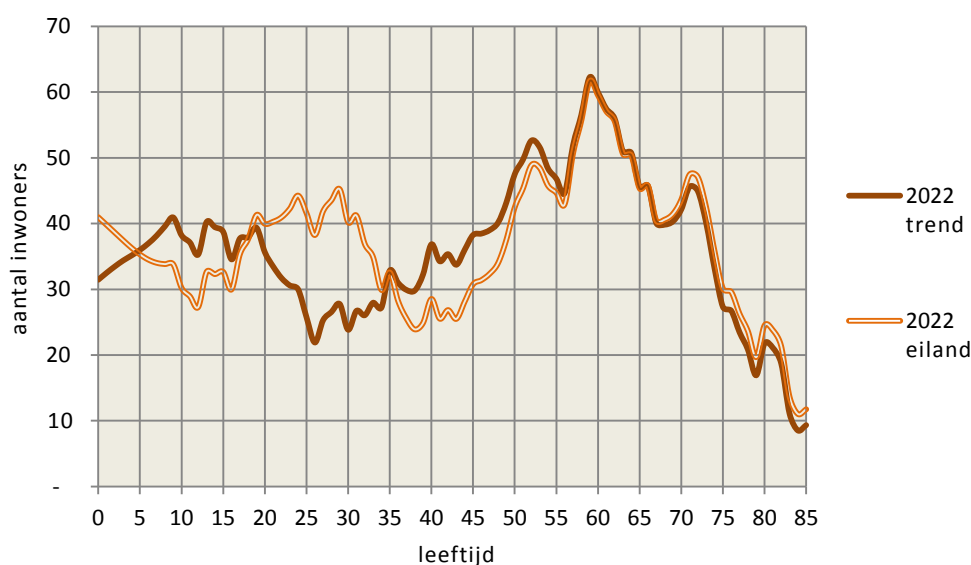
4.2 Eilandscenario

Vaak wordt er bij demografische vooruitberekening gevraagd: wat is nu de ‘autonome ontwikkeling’ of de ‘eigen behoefte’ van een plaats, in dit geval Klarenbeek? Deze begrippen zijn lastig te operationaliseren, want wat is ‘eigen’? Je kunt zeggen dat vestigers niet ‘eigen’ zijn en kinderen die in Klarenbeek worden geboren wel. Maar wat nu als die kinderen worden geboren in een gezin dat zich een paar jaar geleden van buiten heeft gevestigd? Misschien zijn die vestigers wel hard nodig om het aantal geboorten op peil te houden.

Een manier om toch iets van een ‘eigen behoefte’ te kunnen berekenen is de zogeheten ‘eiland-prognose’. Daarbij wordt de invloed van migratie geheel uitgeschakeld. Er mag niemand vertrekken en er komt ook niemand meer in. Het is dan alsof Klarenbeek een eiland is (zonder haven), of omgeven door een slotgracht (zonder ophaalbrug). In dat geval wordt de bevolkingsontwikkeling geheel bepaald door natuurlijke ontwikkeling, ofwel geboorten, overleving / veroudering en overlijden. Omdat invloeden van buiten zijn geëlimineerd, worden de uitkomsten van het eilandscenario wel beschouwd als ‘eigen behoefte’ of ‘autonome ontwikkeling’.

In vergelijking met de trendmatige ontwikkeling komt de bevolking er in het eilandscenario heel anders uit te zien. In figuur 4 is dit te zien voor het jaar 2022. Er zijn tegen die tijd veel meer twintigers (want de opgroeiende jeugd kan niet meer weg), van wie sommige zelfs al jonge kinderen hebben (let op de jongste leeftijden). Daarentegen zijn er in vergelijking met het trendscenario minder veertigers en minder tieners, ofwel ‘gevorderde gezinnen’ (want gezinnen van buiten kunnen er niet meer in). In de hogere leeftijden zijn de verschillen gering. In beide scenario’s krijgt Klarenbeek te maken met een vergelijkbare vergrijzing.

figuur 4 Bevolking van Klarenbeek in 2022 naar leeftijd volgens trend- en eilandscenario



Zoals nog zal blijken, leidt het eilandscenario tot meer inwoners, meer huishoudens en dus ook een grotere woningbehoefte dan het trendscenario. Dat is niet zo vreemd, want in het trendscenario wordt het negatieve migratiesaldo doorgetrokken naar de toekomst, terwijl in het eilandscenario geen sprake is van migratie, dus ook niet van een negatief saldo.

4.3 Scenario's met alternatieve migratie

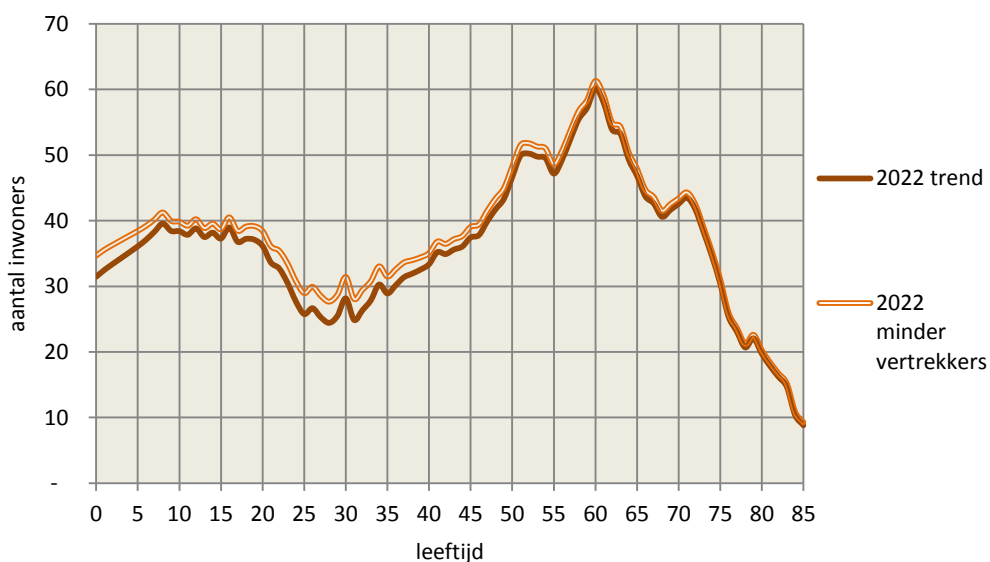
Hoewel het eilandscenario verdedigbaar is als benadering van de autonome bevolkingsontwikkeling, heeft het een hoog theoretisch gehalte. In werkelijkheid is Klarenbeek immers geen eiland en is de invloed van de omgeving, met daarin grote steden als Apeldoorn, Deventer en Zutphen, onmiskenbaar.

Een alternatieve benadering is om te rekenen met variatie in de migratiepatronen. Het is geen wet van Meden en Perzen dat Klarenbeek eeuwig te maken krijgt met een negatief migratiesaldo. *Dat negatieve saldo kan deels een gevolg zijn van een gebrek aan woningbouw in de afgelopen jaren. Dat hoeft niet model te staan voor de toekomst.* Niet dat de bouw van woningen overal garant staat voor meer inwoners – als het zo simpel was, dan waren er geen krimpregio's in Nederland – maar het is niet ondenkbaar dat Klarenbeek een deel van het vertrek zou kunnen indammen dan wel meer mensen zou kunnen aantrekken. Er hoeft niet veel in de migratiestromen te veranderen om het saldo op nul te krijgen. Er zijn twee mogelijkheden verkend: minder vertrekkers en meer vestigers. Uiteraard is ook een combinatie van beide denkbaar.

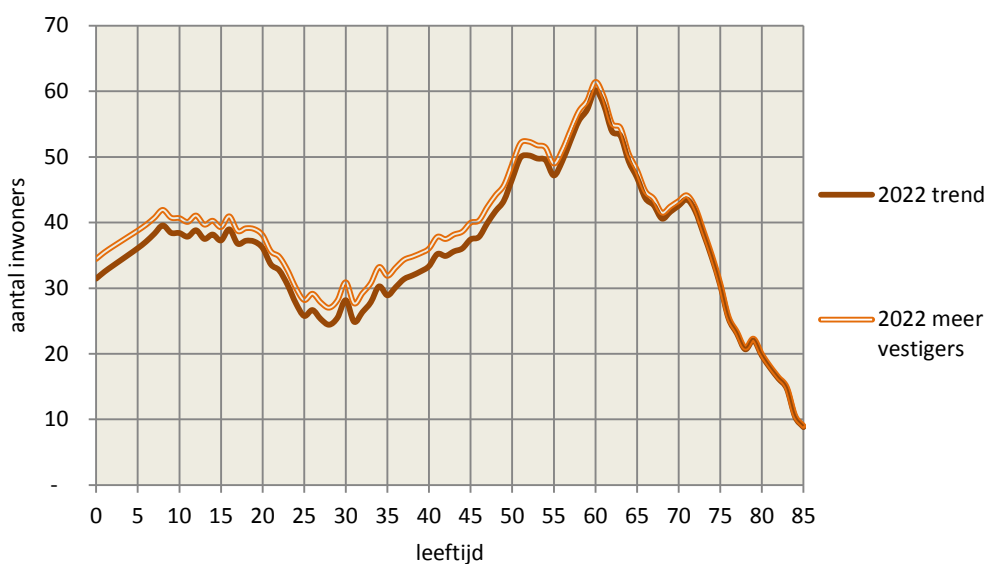
Bij het **minder vertrekkers scenario** is gerekend met lagere vertrekken dan in het trendscenario. De vertrekken zijn over de hele linie (alle leeftijden) met 10% verminderd. Dit is geen ondenkbare trendbreuk met het recente verleden en geen onre-

delijke ambitie. In 2012 levert dit een migratiesaldo van nagenoeg nul op. Vervolgens is ook voor de volgende jaren met deze lager leeftijdsspecifieke vertrekkansen gerekend.

figuur 5 *Bevolking van Klarenbeek in 2022 naar leeftijd volgens trend- en 'minder vertrekkers' scenario*



figuur 6 *Bevolking van Klarenbeek in 2022 naar leeftijd volgens trend- en 'meer vestigers' scenario*



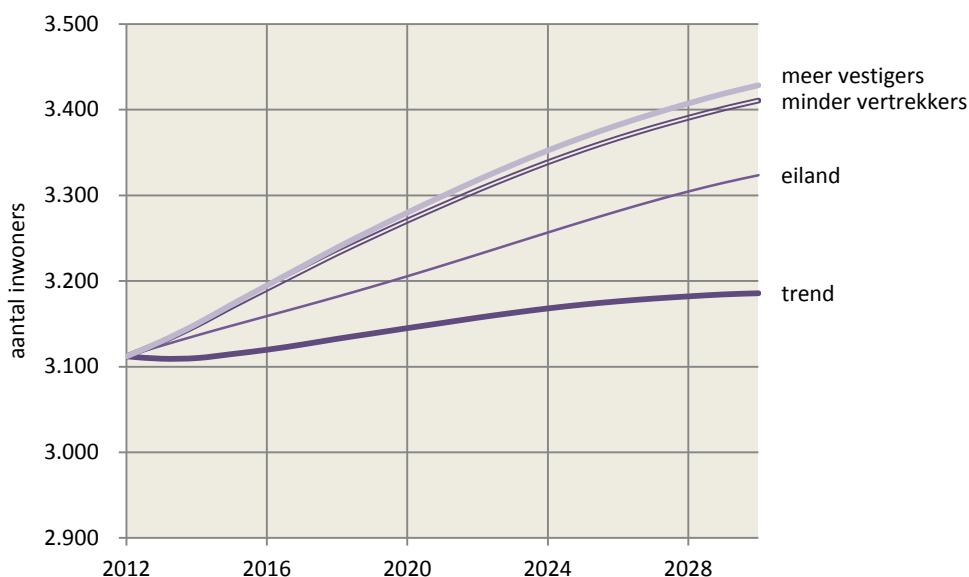
Bij het **meer vestigers scenario** is gerekend met een groter aantal vestigers dan in het trendscenario. Voor het startjaar 2012 is gerekend met 21 extra vestigers ten opzichte van het trendscenario. Daarmee komt het migratiesaldo in 2012 precies op nul uit. Voor de daarop volgende jaren is de ontwikkeling van de vestiging op dit hogere niveau doorgerekend.

In figuur 5 is te zien hoe het 'minder vertrekkers' scenario in het jaar 2022 uitpakt in vergelijking met het trendscenario. Vanzelfsprekend komt het inwonertal hoger uit. Het verschil komt vooral tot uitdrukking bij de twintigers en dertigers, aangezien in die leeftijden de kans op vertrek groot is. Het verschil werkt vervolgens ook door in het aantal jonge kinderen, dat in 2022 ook groter is dan in het trendscenario. Dit is niet alleen het gevolg van minder vertrek, maar ook van meer geboorten. Het eerste leidt vanzelf tot het tweede. In figuur 6 is het effect in het jaar 2022 te zien van het 'meer vestigers' scenario. De verschillen tussen figuur 5 en figuur 6 zijn gering.

5 Vertaling naar de woningbehoefte

In het voorgaande is verkend hoe de bevolking van Klarenbeek zou kunnen veranderen. Gebleken is dat onder invloed van verschillende migratiepatronen de bevolking er over tien jaar heel verschillend uit kan komen te zien. De vergrijzing is tamelijk zeker, wat betreft jongere inwoners (en dus huishoudens) zijn meerdere toekomst denkbaar.

figuur 7 *Ontwikkeling van het aantal inwoners in Klarenbeek volgens een aantal scenario's*

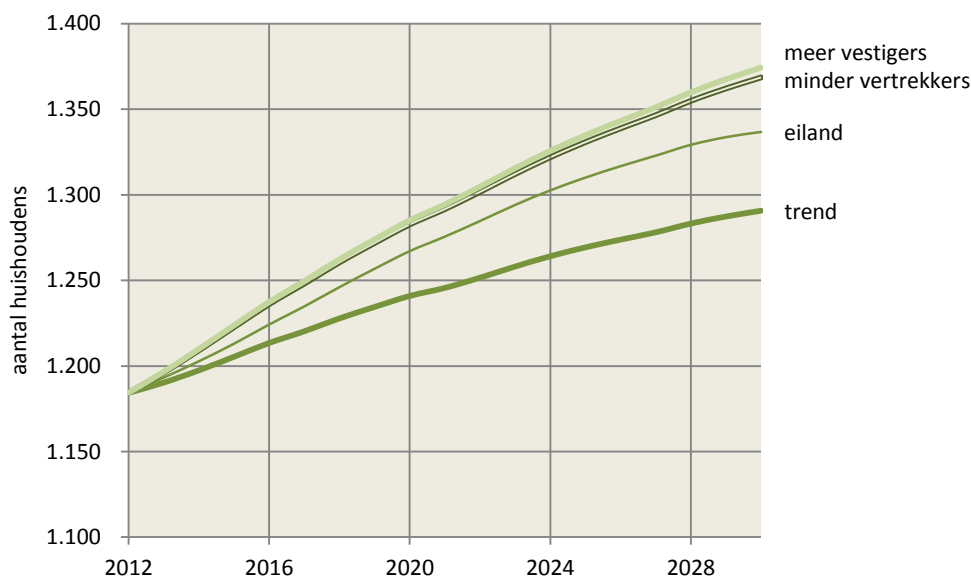


In figuur 7 is dit te zien hoe de totale omvang van de bevolking zich in de diverse scenario's ontwikkelt tot het jaar 2030. Bij het trendscenario is nauwelijks sprake van toename van het aantal inwoners. In de andere scenario's neemt de bevolking nog wel substantieel toe. De beide migratiescenario's komen kwantitatief nog hoger uit dan de eilandvariant.

Van inwoners naar huishoudens

Voor de woningbehoefte gaat het uiteindelijk om (de toename van) het aantal huishoudens. Voor de vertaling van personen naar huishoudens is gerekend met zogeheten headshiprates. Dit is de verhouding tussen het aantal personen en het aantal (hoofden van) huishoudens. Deze verhouding verschilt per leeftijd(s)klasse. Inwoners tot vijftien jaar tellen niet mee; die zijn per definitie nooit hoofd van een huishouden. Jongeren wonen nog voor een deel bij hun ouders. Ook dan tellen ze niet mee als hoofden van (particuliere) huishoudens. Voorts is rekening gehouden met het feit dat in sommige leeftijdsklassen naar verhouding vaker wordt samengewoond dan in andere. En ten slotte is rekening gehouden met trends en verwachtingen als het langer zelfstandig wonen van ouderen en de nog altijd toenemende kans op (echt-)scheiding.

figuur 8 *Ontwikkeling van het aantal huishoudens in Klarenbeek volgens een aantal scenario's*



Voor Klarenbeek wordt het aantal huishoudens in 2012 geschat op 1.184. Het aantal huishoudens is niet één op één gelijk aan het aantal woningen. In de praktijk hebben we namelijk te maken met tweede woningen, met leegstaande woningen, met alternatieve vormen van huisvesting, zoals recreatiewoningen, caravans of woonwagens en met inwonende huishoudens. Denk bij dat laatste aan jongeren die bij hun ouders op het erf wonen of aan ouderen die bij hun kinderen inwonen. In relatie tot de woningbehoefte is wel verondersteld dat voor ieder huishoudens dat er nog bij komt ook een

extra woning nodig is. Van belang is dus de verwachte *toename* van het aantal huishoudens.

In figuur 8 is de ontwikkeling van het aantal huishoudens te zien tot het jaar 2030. Net als bij de inwoners (figuur 7) lopen de scenario's uiteen. Merk op dat het aantal huishoudens naar verhouding sterker toeneemt dan het aantal inwoners. Ook in het trendscenario neemt het aantal huishoudens nog toe, bij een slechts gering stijgend aantal inwoners. Dit komt door de vergrijzing. Oudere huishoudens komen op een gegeven moment alleen te staan, waardoor er bij een gegeven aantal oudere inwoners meer huishoudens zijn dan bij even veel inwoners van middelbare leeftijd. Het effect van de vergrijzing is dat huishoudens gemiddeld kleiner worden, waardoor er meer woningen nodig zijn om toch hetzelfde aantal mensen te huisvesten.

Van huishoudens naar woningbehoefte

Zoals gezegd mag de verwachte toename van het aantal huishoudens worden beschouwd als de toekomstige woningbehoefte, oftewel de netto uitbreidingsbehoefte (nieuwbouw minus onttrekkingen). Dit houdt in dat die behoefte is af te lezen in figuur 8. Voor het gemak zijn de uitkomsten in bijgaande tabel (tabel 1) uitgedrukt in gemiddelden per jaar per periode. De cijfers spreken voor zich. In het trendscenario volstaat een uitbreiding met gemiddeld zeven woningen per jaar, afnemend naar vijf in het volgende decennium. Het maximale geval (het 'meer vestigers' scenario) vraagt tot 2020 om gemiddeld 13 woningen per jaar, daarna om nog 9. Goed beschouwd is het 'minder vertrekkers' scenario het hoogste scenario dat nog als 'eigen behoefte' kan worden uitgelegd. Immers, die vertrekkers komen allemaal uit Klarenbeek zelf.

tabel 1 *Netto uitbreidingsbehoefte in Klarenbeek, gemiddeld per jaar, bij verschillende scenario's*

scenario	2012-2020	2021-2030
trend	7	5
eiland	10	7
minder vertrekkers	12	9
meer vestigers	13	9

Bijkomende overwegingen

Al enkele keren is benadrukt dat de toekomst niet hard is. Met de hier doorgerekende scenario's is gepoogd een plausibele bandbreedte aan te geven. Er zijn natuurlijk ook nog andere toekomstdenkbare. Als er lange tijd niets wordt gebouwd in Klarenbeek zullen wellicht nog meer inwoners vertrekken. Indien wordt gerekend met een structureel hoger vertrek komt het aantal huishoudens en dus de woningbehoefte nog lager uit dan in het trendscenario. Anders gezegd: die 7 woningen per jaar uit het trendscenario moeten wel gebouwd worden, anders komt de toekomst er toch nog anders uit te zien en is een daling van de bevolking niet denkbeeldig.

De 'hogere' scenario's, met name het scenario met minder vertrekkers, zijn heel goed denkbaar. Een scenario dat leidt tot 10% minder vertrek en een migratiesaldo van nul is ook vanuit Klarenbeeks belang geen onredelijke ambitie. Het betekent echter wel een trendbreuk met het recente verleden.

We moeten ons realiseren dat mensen maar op één plaats tegelijk kunnen wonen. Als dat in Klarenbeek is, dan is dat niet ergens anders. Als voorheen een deel van de Klarenbeekse woningbehoefte ergens anders werd bevredigd, dan zal dat na de trendbreuk niet meer het geval zijn. Evenzo zullen eventuele extra vestigers ergens anders vandaan moeten komen. Dit houdt in dat men 'ergens anders' de gevolgen van de trendbreuk zal merken. En dat 'ergens anders' zal vooral in de directe omgeving zijn. Ter illustratie is in tabel 2 een overzicht gegeven van de belangrijkste plaatsen waarmee bevolking recent werd uitgewisseld (dit overzicht was uitsluitend te maken voor het Apeldoornse deel van Klarenbeek).

Dit houdt in dat woningbouw in Klarenbeek gevolgen zal hebben voor de bevolking van omliggende kernen en gemeenten. Het kan niet dat Klarenbeek kiest voor een scenario met een hoger migratiesaldo dan in het verleden en alle omliggende plaatsen eveneens. Anders gezegd: enige afstemming met de bouwambitie van de omgeving is gewenst. Meer in Klarenbeek betekent minder ergens anders.

tabel 2 Verhuisstromen van en naar het Apeldoornse deel van Klarenbeek, totalen in de periode 2008-2011

herkomst vestigers		bestemming vertrekkers	
overig Apeldoorn	192	overig Apeldoorn	216
Voorst *)	64	Voorst *)	97
Deventer	21	Deventer	23
Zutphen	15	Brummen	16
Brummen	14	Arnhem	7
Rheden	8	Epe	6
Ede	5	Enschede	5
Nunspeet	5	Nijmegen	5
Doetinchem	4	Ede	4
Epe	4	Zutphen	4
overig Nederland	77	overig Nederland	76
onbekend/ buitenland	37	onbekend/ buitenland	37
totaal	446	totaal	496

*) inclusief Klarenbeek, gemeente Voorst